

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

---

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

OMBUDSMANA REPUBLIKE KOSOVA

Ex - officio

Slučaj br. 514/2016

u vezi pitanja dece u uličnim situacijama

Za: G. Skender Reçica, Ministar
Ministarstvo rada i socijalne zaštite

G. Shyqiri Bytyçi, Ministar
Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije

G. Rashit Qalaj, Generalni direktor
Policija Kosova

Kopija: Gđa. Duda Balje, predsednica
Komisija za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije
Skupština Republike Kosovo

G. Habit Hajredini, Direktor,
Kancelarije za dobro upravljanje /Kancelarija premijera Republike Kosova

Priština, dana, 22. maja 2019.godine

CILJ IZVEŠTAJA

1. Cilj ovog izveštaja je da (a) analizira pojavu dece u uličnoj situaciji, (b) identifikuje povrede prava dece i (c) skrene pažnju nadležnim institucijama da preduzmu odgovarajuće mere za zaštitu dece u uličnoj situaciji.

PRAVNA OSNOVA

2. Ombudsman, između ostalog, prema Ustavu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) i Zakonu br. 05/L-019 o Ombudsmanu Službeni list Republike Kosovo /Br. 16 / 26 juni 2015, Priština (u daljem tekstu: Zakon o Ombudsmanu) ima sledeće nadležnosti i odgovornosti:
  - 2.1. “Ombudsman ima pravo da vrši preporuke i predlaže mere, onda kada primeti kršenje prava i sloboda ljudi od strane organa javne administracije i ostalih državnih organa.” (član 135, stav 3 Ustava);
  - 2.2. da skrene pažnju na slučajeve kada institucije krše ljudska prava i da podnese preporuke da se prekine sa takvim slučajevima, a kada je to neophodno da izrazi svoje mišljenje o stavovima i reagovanju odgovarajućih autoriteta u vezi takvih slučajeva (član 18, stav 1, podstav 1.2 Zakona o Ombudsmanu);
  - 2.3 da preporučuje Vladi, Skupštini i drugim nadležnim institucijama Republike Kosovo o pitanjima koje se odnose na unapređivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda, ravnopravnost i ne-diskriminaciju (član 18 stav 1, podstav 1.5 Zakona o Ombudsmanu);
  - 2.4. da objavi obaveštenja, mišljenja, preporuke, predloge i svoje izveštaje“ (član 18 stav 1, podstav 1.6 Zakona o Ombudsmanu);
  - 2.5. da preporuči donošenje novih zakona u Skupštini, izmene zakona koji su na snazi i donošenje ili izmene podzakonskih i upravnih akata od strane institucija Republike Kosovo; (član 18 stav 1, podstav 1.7 Zakona o Ombudsmanu);
  - 2.6. da pripremi godišnje, periodične i druge izveštaje o stanju osnovnih ljudskih prava i sloboda, ravnopravnosti i diskriminacije i da obavlja istraživanje o pitanjima osnovnih ljudskih prava i sloboda, ravnopravnosti i diskriminacije u Republici Kosovo“ (član 18 stav 1, podstav 1.8 Zakona o Ombudsmanu);
3. Ombudsman šalje ovaj izveštaj nadležnim institucijama i objavljuje ovaj Izveštaj na svojoj veb stranici kako bi se izbegle povrede ljudskih prava i poštovali važeći zakoni, kako to zahteva princip vladavine prava.

SAŽETAK ČINJENICA

primenjive odredbe koje se odnose na predmet

4. Shodno članu 21 (2) Ustava: “*Republika Kosovo štiti i garantuje ljudska prava i osnovne slobode, predviđene ovim Ustavom.*” Član 28 propisuje: “1. *Niko se ne sme držati u ropstvu ili položaju sličnom ropstvu. 2. Niko se ne sme primorati da obavlja prinudni rad. (...)* 3. *Trgovina ljudskim bićima je zabranjena.*“ Šta više shodno članu 50: „ 1. *Deca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je neophodna za njihovo blagostanje. (...)* 3. *Svako dete ima pravo da bude zaštićeno od nasilja, zlostavljanja i eksploatacije. 4. Sve radnje*

koje se tiče deteta, preduzete od strane državnih javnih ili privatnih institucija, moraju biti u najboljem interesu deteta.”

5. Dok član 22 Ustava definiše: “ *Ljudska prava i slobode, koja su utvrđena sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom, i direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija: (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima; (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli iste; (...) (7) Konvencija o pravima deteta; (...) i član 53 “Osnovna prava i slobode zagwarantovana ovim Ustavom se tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava.”*”
6. Konvencija o pravima deteta (u daljem tekstu KPD) u članu 19 propisuje: “1. *Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere radi zaštite deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zloupotrebu, dok je na brizi kod roditelja, zakonitih staratelja ili nekog drugog lica kome je poverena briga o detetu. (...)*”.
7. KPD, u članu 20 propisuje: “1. *Dete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine ili kojem, u njegovom najboljem interesu, nije dozvoljeno da ostane u tom krugu ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države. 2. Države članice, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima, obezbeđuju alternativno staranje za takvo dete. (...).*”
8. KPD, u članu 24 propisuje: “1. *Države članice priznaju pravo deteta na najviši nivo zdravstvene i medicinske zaštite i na rehabilitaciju. Države članice će nastojati da ni jednom detetu ne bude uskraćeno pravo na takvu zdravstvenu zaštitu. 2. Države članice će se zalagati za potpuno ostvarivanje ovog prava i, posebno, preduzimati odgovarajuće mere za: (...) (b) obezbeđenje neophodne medicinske pomoći i zdravstvene zaštite svoj deci, sa naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite; (...)*”.
9. KPD, u članu 27 propisuje: “1. *Države članice priznaju pravo svakog deteta na životni standard primeren fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju deteta. (...)*”.
10. KPD, u članu 28 propisuje: “1. *Države članice priznaju pravo deteta na obrazovanje i, radi postepenog ostvarenja tog prava na osnovu jednakih mogućnosti, (...)*”.
11. KPD, u članu 29 propisuje: “1. *Države članice saglasne su da obrazovanje deteta treba da bude usmereno na: (a) razvoj ličnosti deteta i razvoj obdarenosti i mentalnih i fizičkih sposobnosti do krajnjih granica; (b) razvoj poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda, kao i poštovanje principa sadržanih u Povelji Ujedinjenih nacija; (c) razvoj poštovanja roditelja deteta, njegovog kulturnog identiteta, jezika i vrednosti, nacionalnih vrednosti zemlje u kojoj dete živi i zemlje iz koje ono potiče, kao i civilizacija koje su različite od njegove; (d) pripremu deteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i licima autohtonog porekla; (e) razvoj poštovanja prirodne sredine. (...)*”.
12. Takođe KPD u članu 32 propisuje: “1. *Države članice priznaju pravo deteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može biti opasan ili ometati obrazovanje deteta ili štetiti zdravlju deteta, odnosno njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom*

ili socijalnom razvoju. (...)”.

13. KPD u članu 34 propisuje: *“Države članice obavezuju se da zaštite dete od svih oblika seksualnog izrabljivanja i seksualne zloupotrebe. (...)*”.
14. KPD u članu 35 propisuje: *„Države članice preduzimaju sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mere za sprečavanje otmice, prodaje ili trgovine decom u bilo kom cilju i u bilo kom obliku.“*
15. KPD u članu 39 propisuje: *„Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju deteta koje je žrtva nekog oblika zanemarivanja, eksploatacije, zloupotrebe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ili oružanih sukoba. Takav oporavak i reintegracija odvijaju se u sredini koja podstiče zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo deteta.“*
16. Zakonik Br. 06/L-074 Krivični zakonik Republike Kosovo¹, Službeni list Republike Kosova / br. 2 / 14 januar 2019, Priština (u daljem tekstu: Zakonik), član 113, stav 39 definiše: *“Ranjiva žrtva - žrtva krivičnog dela koja je dete, lice sa fizičkim ili mentalnim hendikepom, lice sa umanjenim sposobnostima, trudnica, starija osoba ili osoba čiji odnos ili zavisnost od učionica ih čini posebno ranjivim stalnoj viktimizaciji, uznemiravanju ili odmazdi.”*
17. Zakonik, član 163 (Ropstvo, uslovi slični ropstvu i prisilan rad) definiše kao u nastavku: *“1. Ko god kršeći pravila međunarodnog prava, drži, zatoči, smesti, kupi ili proda drugo lice u ropstvo ili u uslove slične ropstvu, zatočeništvo ili prinudni rad, koji obuhvata ali se ne ograničava na držanje lica u vlasništvu, uskraćivanje da uživa korist od svog rada, primoravanje lica na rad ili lišavanje lica mogućnosti da promeni svoj status ili uslove rada, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od dve (2) do deset (10) godina. 2. Ko god kršeći pravila međunarodnog prava uključujući Evropsku povelju o ljudskim pravima, u nameri izvršenja radnji iz stava 1. ovog člana, podstrekava drugog da se odrekne svoje slobode ili posreduje u kupovini ili prodaji drugog lica, kazniće se kaznom propisanom u stavu 1. ovog člana. 3. Ako je krivično delo propisano u stavovima 1. i 2. izvršeno prema licu sa kojim je izvršilac u porodičnom odnosu, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od tri (3) do deset (10) godina. 4. Kad je krivično delo iz stavova 1. i 2. ovog člana izvršeno prema detetu, izvršilac će se kazniti kaznom od tri (3) do petnaest(15) godina.”*
18. Zakonik, 165 (Trgovina ljudima) definiše: *“1. Ko učestvuje u trgovini ljudima kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora u trajanju od pet (5) do dvanaest (12) godina. (...)*”
19. Zakonik, član 243 (Zlostavljanje ili napuštanje deteta) definiše: *“1. Roditelj, usvojilac, staratelj ili drugo lice koje vrši roditeljska ovlašćenja nad detetom i koji zlostavlja dete time što koristi fizičke ili psihičke mere prema detetu ili ne izvršava svoje obaveze u smislu staranja i vaspitanja deteta, kazniće se (...) 4. Roditelj, usvojilac, staratelj ili drugo lice koje vrši roditeljska ovlašćenja nad detetom i koje prinuđuje dete na preteran rad ili obavljanje posla koji nije prikladan uzrastu deteta, ili prinuđuje dete da prosi za novac ili drugu materijalnu korist, ili prinuđuje dete da čini druge radnje koje ugrožavaju ili štete razvoju deteta, kazniće se (...).”*

---

¹ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

20. Zakonik, član 244 (Povreda porodičnih obaveza) definiše kao u nastavku: “1. *Ko prekrši svoje zakonske porodične obaveze time što ostavi u teškom položaju člana porodice koji nije u stanju da se sam stara o sebi, kazniće se (...)* 2. *Kad se krivično delo iz stava 1. odnosi na dete, izvršilac će se kazniti (...)*”
21. Zakonik, član 247 (Neprijavlјivanje zlostavlјanja deteta) definiše kao u nastavku: “1. *Nezavisno od drugih zakonskih odredbi, ko ima razloga da sumnja da je neko dete pretrpelo događaj u kojem je bilo zlostavlјano, maltretirano, napušteno ili zapušteno i ne prijavi odmah zlostavlјanje ili nebrigu, kazniće se (...)* 3. *Ko u toku svog profesionalnog rada vezanog za decu ima razloga da sumnja da je dete pretrpelo događaj u kojem je bilo zlostavlјano, maltretirano, napušteno ili zapušteno, ili je bilo izloženo nasilju ili pretnji upotrebom nasilja i ne prijavi slučaj odmah, kazniće se (...)*”
22. Zakon br. 04/1-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima predviđa specifične odredbe kada su žrtve deca.
23. Zakon br. 03/1-212 o radu, u članu 7 definiše: “*Radni odnos može se zasnovati sa osobama koje su navršile osamnaest (18) godina života. 2. Radni odnos može se osnovati i sa osobama između doba starosti od petnaest (15) do osamnaest (18) godina, koji mogu se zaposliti za lakše poslove, koja ne predstavljaju opasnost za njihovo zdravlje ili razvijanje tako da taj posao nije zabranjen od nekog Zakona ili podzakonskog akta.*”

STANJE DECE U ULIČNOJ SITUACIJI

24. U svrhu ovog izveštaja pojam “**deca u uličnoj situaciji**” koristi se u skladu sa preporukama Komiteta za prava deteta KPD, i time se podrazumevaju: „(a) *deca čiji život i/ili rad zavisi od ulice, bilo da su sama, sa vršnjacima ili s porodicom; i (b) šira populacija dece koja su oformila čvrste veze s javnim površinama i kojoj ulica igra važnu ulogu u svakodnevnom životu i identitetu. U ovu širu populaciju spadaju deca koja periodično, ali ne stalno, žive i/ili rade na ulici i deca koja ne žive, odnosno ne rade na ulici, ali koja redovno prave društvo svojim vršnjacima, braći i sestrama ili porodici na na ulici. U vezi s decom u uličnoj situaciji, pod „boravljenjem na javnoj površini“ podrazumeva se provođenje značajnog vremena na ulici ili na uličnim pijacama, javnim parkovima, javnim otvorenim prostorima, trgovima i autobuskim i železničkim stanicama. Pod ovim pojmom se ne podrazumeva boravljenje u objektima kao što su škole, bolnice ili druge slične ustanove.*“². Dok pojam “**dečiji rad**” uključuje: “*sve aktivnosti koje lišavaju decu od detinjstva, njihovih potencijala i dostojanstva i narušavaju njihovo obrazovanje, zdravlje, fizičko i mentalni razvoj. To se odnosi na radove: štetne i opasne za zdravlje i fizički, socijalni ili mentalni razvoj dece; koji ometaju njihovo obrazovanje lišavanjem istih bilo kakvog obrazovanja; prisiljavajući ih da prevremeno odustanu od škole; tražeći od njih da se trude da kombinuju pohađanje škole sa teškim poslovima i dugim radnim vremenima.*“³
25. I na Kosovu kao i u mnogim delovima sveta, deo dečije populacije takođe čine i deca u uličnoj situaciji. Vidimo ovu decu na ulici same ili u grupama kako čiste stakla vozila, prodaju sitnice, prosjache ili traže po kontejnerima. Obuhvatanje istih u ovim aktivnostima

² Ujedinjene nacije, Komitet za prava deteta, Opšti komentar br. 21 o deci u uličnoj situaciji III (4), 2017.

³ Međunarodna organizacija o radu (MOR), Konvencija broj 138 o minimalnim godinama starosnog doba za zasnivanje radnog odnosa, Ženeva, 1973. godine.

šteti zdravlju, razvoju i blagostanju, ugrožava ih da budu izloženi nasilju, seksualnom zlostavljanju, eksploataciji i trgovini ljudima.

26. Tačan broj dece u uličnoj situaciji se ne zna. Na nacionalnom nivou ne postoje zvanične, sveobuhvatne informacije za decu u uličnoj situaciji, koje bi pružale jasnu i potpunu sliku o njihovom broju i stanju. Njihova identifikacija od strane državnih institucija nije laka, većina njih je u pokretu, deo njih se ne mogu identifikovati zbog nedostatka ličnih dokumenata i činjenice da nisu upisani u matične knjige rođenih. Ne evidentiranje istih i nedostatak podataka o njima, s jedne strane, čini ih "nevidljivim" pred zakonom, lišava ih uživanja prava garantovanih važećim zakonodavstvom, uključujući zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalne usluge. S druge strane, tako nešto otežava i onemogućava rad državnih institucija u razvoju adekvatnih i plodnih politika za zaštitu i ostvarivanje njihovih prava.
27. Prema Policiji Kosova "iako ne postoji precizan broj dece i osoba u uličnoj situaciji, statistike pokazuju približno broj ljudi uopšte koji su uključeni u pojavi prosjačenja, iako su u mnogim slučajevima identifikovane iste osobe." Prema Policiji Kosova tokom 2016. godine, identifikovano je i udaljeno sa ulice 215 dece, tokom 2017, 200 dece, dok tokom perioda januar-april 2018. godine, 50 dece. U odgovoru koji je dat IO-u kaže se da su preduzete aktivnosti u svrhu njihove identifikacije i uklanjanje istih od ulične situacije, i te aktivnosti su preduzete u saradnji sa Centrima za socijalni rad (CSR), nevladinim organizacijama (NVO) i Ministarstvom unutrašnjih poslova. Takođe, prema informacijama Kosovske policije, Uprava za istragu trgovine ljudima u Kosovskoj Policiji, od januara 2016. do 3. marta 2018. godine, uputila je 51 slučaj tužilaštvu i CSR, od kojih su četiri za krivično delo trgovine ljudima, iskorišćavanje terajući ih da se bave prosjačenjem i 47 slučajeva zbog maltretiranja ili napuštanja deteta. Dok je u pismu koje je uputila Policija u zajednici navodi se da je tokom 2018. godine identifikovano 205 dece koja se bave prosjačenjem. Takođe se napominje da su „deca u mnogim slučajevima u pratnji roditelja, rođaka ili drugih osoba, a u nekoliko slučajeva mogu biti i sami, koji dolaze iz područja kao što su: Kosovo Polje, Lipljane, Uroševac, a priličan broj dolaze iz Republike Albanije ... ” i da je za njih izazov činjenica da osobe koje napuštaju teritoriju Republike Kosovo i kreću prema zemlji porekla, koristeći alternativne puteve ponovo se vraćaju na Kosovo. U tom smislu, deca koji prosjače a koji nisu u pratnji identifikuju se teže, jer nemaju nikakav dokument identifikacije.
28. Dok, prema organizaciji Terre des hommes (TdH) ova organizacija je identifikovala više od 175 dece u uličnoj situaciji u Prištini i Prizrenu u periodu od juna 2018. do decembra 2018. godine. Rečeno je da su u ovom broju obuhvaćena i deca koja su sestre i braća dece u uličnoj situaciji, ali koji su podržani da rade na prevenciji.⁴
29. Predstavnici CSR ističu da uprkos činjenici da postoje smernice koje postavljaju minimalne standarde za pružanje usluga deci koja rade, za njih je nemoguće da ih poštuju zbog nedostatka ljudskih, profesionalnih i finansijskih kapaciteta.⁵ Deca u uličnoj situaciji ne dobijaju potrebnu pomoć u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima, uključujući i one koji se odnose na rehabilitaciju i socijalnu reintegraciju. Međutim, iz gore navedenih podataka, proizilazi da jedan broj dece u uličnoj situaciji suočavaju se sa situacijama u kojima su, između ostalog, oni bili i žrtve krivičnih dela kao i trgovine ljudima, zlostavljanja i napuštanja.

---

⁴ Informacije uzete od TDH, dana 12. februara 2019.

⁵ Intervju sa predstavnicima CRS u Prištini i Kosovom Polju, kao informacije uzete od CSR Uroševca, Prizrena, Suvoj reci, Kamenici, Klini, Dečanu, Mitrovici, Lipljanu 2018/2019.

30. Dakle, deca u uličnim situacijama su nezaštićena u mnogim aspektima, a njihovo fizičko, mentalno, emocionalno, zdravstveno i socijalno blagostanje je ugroženo.⁶ Proces kršenja dečijih prava i ugrožavanja prava počinje u trenutku kada oni izlaze na ulicu, a to se ne dešava uvek uz odobrenje njihovih roditelja ili staratelja. Međutim, situacija je još više uznemirujuća u slučajevima kada su roditelji/staratelji oni koji teraju/odlučuju da deca rade/budu na ulici.
31. Nezavisno od ovoga, u skladu sa zakonom, pre svega, državne institucije moraju poduzeti sve potrebne radnje i mere za sprečavanje, zaštitu i pomoć svakom detetu koje se, zbog različitih razloga, nalazi u ulici, u opasnoj situaciji, i u međuvremenu da zahtevamo i preduzimamo odgovarajuće mere protiv prekršitelja zakona.

RADNJE INSTITUCIJE OMBUDSMANA (IO) U VEZI OVOG PITANJA

32. Dana 31. avgusta 2016. godine, Ombudsman je pokrenuo istragu samoinicijativno (*ex officio*) na osnovu člana 16, stava 4. Zakona o Ombudsmanu.
33. Dana 15. novembra 2016. godine, Ombudsman u upućenom Mišljenju u vezi sa uticajem nasilja na zdravlje i socijalni život dece, između ostalog je tražio od MRSZ da u saradnji sa drugim nadležnim organima preduzme odgovarajuće mere za zaštitu i pomoć deci u uličnoj situaciji.
34. Tokom 2017. godine, predstavnica IO se sastala sa predstavnikom CSR kako bi se informisala u vezi pitanja dece u uličnoj situaciji.
35. U godišnjem izveštaju za 2017. godinu⁷, što se tiče prava dece kao jedne od mnogih zabrinutosti, Ombudsman spominje i činjenicu da se pitanje dece u uličnoj situaciji i dalje ne rešava i da treba učiniti još više u adresiranju problema od strane javnih institucija.
36. Dana 17. aprila 2018. godine, Ombudsman je putem pisma tražio od Kosovske policije da ga informišu o radnjama koje su preduzete ili se očekuje da će biti preduzete u okviru njihovih pravnih nadležnosti i odgovornosti u vezi sa tretiranjem ove dece.
37. Dana 17. aprila 2018. godine, Ombudsman je putem pisma tražio od MRSZ da ga obavesti o radnjama koje su preduzete ili za koje se očekuje da će biti preduzete u okviru nadležnosti i odgovornosti MRSZ-a u vezi sa razmatranja pitanja dece koja prosjače i u vezi sa njihovom angažovanju u radu.
38. Dana 4. maja 2018. godine, IO je primio odgovor od Kosovske policije: "*Kosovska policija u saradnji i potpunoj koordinaciji sa centrima za socijalni rad, nevladinim organizacijama koje se bave ovim pitanjem na Kosovu i uz podršku Ministarstva unutrašnjih poslova kontinuirano je preduzimala zajedničke inicijative u pristupu deci u uličnoj situaciji ... Iako nema tačnih podataka o deci i osoba u uličnoj situaciji, statistike pokazuju približan broj ljudi koji su uglavnom uključeni u pojavi prosjačenja, iako su se u mnogim slučajevima identifikovale iste osobe. Broj dece koja su identifikovana od strane Kosovske policije i koja su udaljena sa ulice, sledi prema podacima kao u nastavku: 215 dece tokom 2016; 200 dece tokom 2017; i 51 dete tokom januara 2018. godine*".

---

⁶ Komitetza zaštitu dece, u jednom od opštih paragrafa Opštet Komiteta br. 21

⁷ <https://www.oik-rks.org/2018/04/17/raporti-vjetor-2017/>

39. Takođe dana 4. maja 2018. godine, Kosovska Policija je informisala IO kao u nastavku: “ ... U periodu od 1. januara 2016. godine do sada, Direkcija za istragu trgovine ljudima u Kosovskoj policiji uputila je 51 predmet (krivične prijave) odgovarajućim institucijama, odnosno tužilaštvu i CSR. Od kojih četiri (4) slučaja su se odnosila na trgovini ljudima, shodno članu 171 Krivičnog zakonika Republike Kosovo, oblik eksploatacije prosjačenje, dok u 47 slučajeva se odnose na krivična dela maltretiranja ili napuštanja deteta, shodno Krivičnom zakoniku Republike Kosovo, član 250 stav 4 ... ”.
40. Dana 5. juna 2018. godine, Ombudsman je, putem ponovljenog pisma, tražio od MRSZ-a odgovor na pismo od 17. aprila 2018. godine. Takođe je skrenuo pažnju na član 132. stav 3. Ustava Republike Kosovo i članove 18 i 25 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, koji pozivaju javne vlasti da odgovore na zahteve Institucije Ombudsmana da dostave informacije, dokumente i dosijee u razumnom roku.
41. Dana 8. oktobra 2018. godine, Ombudsman je, putem ponovljenog pisma, zatražio od MRSZ-a odgovor na pismo od 17. aprila 2018. godine. Takođe je skrenuo pažnju na član 132. stav 3. Ustava Republike Kosovo i članove 18. i 25. Zakon o Ombudsmanu, koji pozivaju javne vlasti da odgovore na zahteve Institucije Ombudsmana da dostave informacije, dokumente i dosijee u razumnom roku. Ali do objavljivanja ovog Izveštaja sa preporukama, nije bilo odgovora u vezi sa ovim pitanjem. MRSZ u ovom slučaju nije uspeo da odgovori na zahteve Ombudsmana u vezi sa pitanjem koje predstavlja kršenje odredbi Ustava i Zakona o Ombudsmanu. Međutim, to ne sprečava Ombudsmana da daje zaključke i preporuke u vezi sa decom u uličnoj situaciji.⁸
42. Dana 17. decembra 2018. do 14. januara 2019. godine, IO je tražila informacije od CSR u Prištini, Kosovom Polju, Prizrenu, Lipljanu, Đakovici, Uroševcu, Peći, Mitrovici i Obiliću u vezi sa radnjama koje su preduzete u cilju rešavanja problema dece u uličnoj situaciji. Posebno je tražila da bude obavještena da li CSR vode evidenciju o deci u uličnoj situaciji, uključujući podatke o starosnom dobu, pripadnost, ekonomsko stanje, uzroke koje su ih naterali na to, i druge okolnosti u vezi sa slučajem. Takođe su tražene informacije o broju dece koja su tretirana od strane socijalnih službenika CSR, kao i usluge koje se pružaju za zaštitu, uključujući i pružene usluge za identifikovane slučajeve. Od 20. do 26. marta 2019. godine, IO je ponovo tražio informacije o ovom pitanju od CSR regiona Kosova. Do objavljivanja ovog izveštaja, IO je dobila odgovore od CSR u Uroševcu, Lipljanu, Kosovom Polju, Srbici, Dragašu, Suvoj Reci, Vitini, Kamenici, Gnjilanu, Klini, Istoku, Juniku, Dečanu, Orahovcu, Mališevu, Đakovici, Vučitrnu, Lapljem Selu, Dženeral Janković, Štimlje, Kačanik, Štrpce i Prizren.
43. Dana 22 januara 2019. godine, Ombudsman pismom je tražio od Sudskog saveta Kosova (SSK) da ga obavesti o broju lica koji su osuđeni sudskom odlukom od 1. januara 2016. do 31. decembra 2018. za krivična dela, shodno članovima 171, 250, 251 i 252 Krivičnog zakonika Republike Kosovo, gde su bila uključena deca, koja su prosjačila, bilo kao žrtve trgovine ljudima, zlostavljanja ili napuštanja. Ali do objavljivanja ovog Izveštaja sa preporukama, nije bilo odgovora u vezi sa ovim pitanjem. U ovom slučaju, SSK nije postupio u skladu sa članom 24, stav 4 Zakona o Ombudsmanu.
44. Dana 6. februara 2019. godine, predstavnici IO su se sastali sa predstavnicima TdH kako bi diskutovali sa njima o deci u uličnoj situaciji.

---

⁸ Član 24, stav 4 Zakona o Ombudsmanu.

45. Dana 12. februara 2019. godine, IO je pismeno obavešten od strane TdH o preduzetim radnjama Tdh u svrhu pomoći deci u uličnoj situaciji i njihovim porodicama.
46. Dana 10. aprila 2019. godine, predstavica IO se sastala sa predstavnicom Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT) da bi se informisala o radnjama koje je MONT preduzeo u pogledu sprečavanja napuštanja i ne upisivanje u obavezno obrazovanje.
47. Dana 11. aprila 2019. godine, predstavica IO se sastala sa predstavnikom Policije u zajednici kako bi se informisala o preduzetim radnjama u vezi dece u uličnoj situaciji.

ANALIZA PITANJA

48. Što se tiče dece u uličnoj situaciji, praksa poznaje različite pristupe, čiji je cilj da se bave ovom pojavom, kao što su pristup pravima deteta, pristup blagostanju deteta, represivni pristup, ali i njihove različite kombinacije. Komitet KPD-a navodi da treba voditi računa o pristupu blagostanju dece koja shvata decu kao predmete ili žrtve u uličnoj situaciji koje treba "spasiti", ili represivni pristup kada se deca smatraju kao delinkventi. Ovi pristupi ne uzimaju u obzir dete kao nosioca prava i obično dovode do prisilnog udaljavanja dece sa ulice, čime se dodatno krše njihova prava. Prema Komitetu, od suštinskog značaja je koristiti pristup pravima deteta. Pristup pravima deteta *"koristi standarde i načela sadržana u Konvenciji i drugim instrumentima o ljudskim pravima za usmeravanje ponašanja, radnji, politika i programa, i to pre svega u delu koji se odnosi na: zabranu diskriminacije; najbolje interese deteta; pravo na život, preživljavanje i razvoj; pravo deteta da se čuje i da bude shvaćeno ozbiljno; i pravo deteta da u ostvarivanju svojih prava dobije pomoć negovatelja, roditelja i pripadnika zajednice, u skladu s razvojnim mogućnostima deteta;"*⁹ Dakle, pristup koji se temelji na pravima deteta obezbeđuje *„poštovanje dostojanstva, života, preživljavanje, dobrobit, zdravlje, razvoj, učešće i ne diskriminaciju deteta kao nosioca prava"*.¹⁰ IO teži da se takav pristup koristi tokom analize.
49. Takođe, važno je uzeti u obzir da deca u uličnoj situaciji ne predstavljaju homogenu grupu, već se razlikuju u pogledu osobina kao što su, između ostalog, uzrast, pol, nacionalna pripadnost, etnički identitet, državljanstvo, seksualna orijentacija i rodni identitet/rodno izražavanje, između ostalog. To znači da deca u uličnoj situaciji imaju različita iskustva, opasnosti i potrebe u zavisnosti od karakteristika koje imaju.¹¹
50. Nadalje, zakonodavstvo na Kosovu uključuje niz normativno-pravnih akata čiji je cilj pružanje posebne zaštite deci. Prvenstveno, Ustav propisuje obavezu svih institucija da poštuju ljudska prava i slobode¹² i posebno garantuju prava na zaštitu i brigu koja je neophodna za blagostanje dece.¹³ Takođe, KPD se primenjuje direktno. Ustavom su definisane obaveze institucija Republike Kosovo da preduzmu sve neophodne mere kako bi obezbedile zaštitu života dece, zaštitu od zloupotrebe, zlostavljanja i drugih oblika nasilja u svim oblastima života i u najboljem interesu dece. To je predviđeno i gore navedenim zakonima na snazi kao i Krivičnim zakonikom. Svakako, treba napomenuti da nijedan od pomenutih akata (osim Komentara KPD-a) ne reguliše eksplicitno, a posebno pitanje dece u

---

⁹ Opšti komentar br. 21 (2017) o deci u uličnoj situaciji, paragraf 11.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto, stav 6. i odgovori dobijeni od CSR Kosovo Polje, Uroševac, Gnjilane. Klina, orahovac, Mališevo, Đakovica, Vučitrn, Mitrovica i Prizren.

¹² Ustav Republike Kosovo, član 21.

¹³ Isto, član 50.

uličnoj situaciji. Ovi zakoni ne navode nikakvu posebnu uslugu koju država treba da pruži deci koja rade na ulici, bilo da se radi o centrima za dnevni boravak, skloništima, mobilnim uslugama ili uslugama rehabilitacije i reintegracije.

51. Komitet KPD-a navodi da uzroci, rasprostranjenost i iskustva dece u uličnim situacijama variraju ne samo između država, već i unutar države. Međutim, Komitet smatra da su nejednakosti na osnovu ekonomskog statusa, rase i pola među strukturnim uzrocima ove pojave i isključivanja ove dece iz društva.¹⁴ Ove nejednakosti su pogoršane siromaštvom, neadekvatnom socijalnom zaštitom, lošom investicijom, korupcijom i fiskalnim politikama koje smanjuju ili eliminišu sposobnost siromašnih da se kreću od siromaštva, nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja kod kuće ili u nezi ili obrazovanju. između ostalog.¹⁵ Obzirom da na Kosovu još uvek ne postoji sveobuhvatno nacionalno istraživanje, koje sadrži tačne statističke podatke o broju dece u uličnim situacijama ili analizu prirode i razvoja ove pojave i faktora koji doprinose ovoj pojavi sa lične, porodične i socijalne perspektive teško je imati tačnu sliku problema. Međutim, na osnovu dugogodišnjeg iskustva IO u promociji i zaštiti prava dece, izveštavanja organizacija civilnog društva, policijskih izveštavanja i centara za socijalni rad, možemo proceniti da su uzroci navedeni od strane Komiteta u velikoj meri važe i za Kosovo, iako postoje posebne razlike u kontekstu Kosova.
52. Prema podacima, deca u uličnoj situaciji na Kosovu često su primorana od svojih roditelja da rade¹⁶ ili čak i da se prikupljaju i prevoze u jednu strukturu organizovanu od strane osumnjičene kriminalne grupe.
53. Član 28 Ustava zabranjuje prisilni rad i izbegavanje poštovanja ovog prava nije moguće ni pod kojim okolnostima, čak ni u vanrednim situacijama (član 56 Ustava).¹⁷ Prisilni rad je takođe zabranjen članom 4 EKLJP. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) u predmetu *Van der Musselle protiv Belgije* utvrdio je da izraz "prisilni rad" podrazumeva "sav rad ili uslugu koja se zahteva od bilo koje osobe pod pretnjom svake kazne za lice koje je osoba nije pružila rad dobrovoljno." Takođe, „deca i drugi osetljivi pojedinci, posebno, imaju pravo na državnu zaštitu, u obliku delotvorne prevencije, protiv takvih ozbiljnih povreda ličnog integriteta" (vidi, X i Y. protiv Holandije, str. 11-13, st. 21-27) 44. Dalje, prema ESLJP, trgovina ljudima spada u okvir člana 4. EKLJP (vidi Rantsev protiv Kipra i Rusije).¹⁸
54. KPD, u članu 32 zahteva da države ugovornice priznaju pravo deteta da bude zaštićeno od ekonomskog iskorišćavanja i od obavljanja bilo kog posla koji predstavlja opasnost, ili ometa školovanje deteta, ili šteti njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom ili društvenom zdravlju ili razvoju, tako da ovaj član podrazumeva obavezu državnih institucija da preduzmu sve potrebne radnje u skladu sa ovim članom i na taj način pruže deci u uličnoj situaciji priliku za dostojanstven život, razvoj i obrazovanje. U suprotnom, oni krše ovo pravo. Poslovi koji predstavljaju opasnost po zdravlje i razvoj deteta su zabranjeni Zakonom o radu (br. 03/L-212)¹⁹ koji treba da se poštuje od strane javnih i privatnih institucija, a posebno inspekcija rada treba da vrši odgovarajuće inspekcije kako bi sprečavala kršenja ovih zakonskih odredbi.

---

¹⁴ Opšti komentar br. 21 (2017) o deci u uličnoj situaciji, stav 8.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Informacije uzete od CSR Prizren.

¹⁷ Komentar Ustava Republike Kosovo, str. 91

¹⁸ Rantsev protiv Kipra i Rusije. Br. 25965/04, 2010

¹⁹ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2735>

55. Prema kosovskoj policiji, rezultira da je identifikovan određeni broj dece za koje se sumnja da su predmet trgovine za prosjačenje. Trgovina ljudima je zabranjena i Zakonikom. Državne institucije imaju obavezu da preduzimaju odgovarajuće radnje kako bi sprečile vršenje radnji trgovine ljudima i gonjenje počinitelja, i naravno kada je reč o deci koja su žrtve trgovine za prosjačenje, između ostalog, u zavisnosti od njihovih okolnosti i njihovih pojedinačnih potreba, da obezbede neophodnu zaštitu i "... pravnu pomoć, medicinsku pomoć, psihosocijalnu podršku, obezbeđivanje nadoknade i druga prava ..." u skladu sa Zakonom br. 04/1-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima.
56. Dalje, zlostavljanje i napuštanje deteta smatra se krivičnim delom. U smislu ovoga, član 243. Zakonika, između ostalog, predvideo je krivične sankcije izrečene roditelju, usvojitelju, staratelju ili drugom licu koje ima roditeljsko pravo nad detetom u slučajevima kada zlostavlja dete ili krši njegove obaveze da se brine o detetu i školuje ga. Ako gore navedena lica prisile dete da radi prekomerno, da obavlja poslove koji nisu neprikladni za uzrast deteta, da prosi za novac ili drugu materijalnu korist, ili prisile dete da se bavi aktivnostima koje ugrožavaju ili narušavaju razvoj deteta, takođe se kažnjavaju. Takve situacije prate neke od dece u uličnoj situaciji, a relevantne vlasti trebale bi da daju odgovarajuće kazne, naravno imajući u vidu uvek okolnosti svakog slučaja i najbolji interes dece. Posledično obaveza roditelja ili onih koji vrše roditeljsku vlast nad decom, proističe i iz relevantnih odredbi Kosovskog zakona o porodici, koje treba da se poštuje.
57. Član 244 Zakonika (Povreda porodičnih obaveza) definiše kao u nastavku: "*Ko prekrši svoje zakonske porodične obaveze time što ostavi u teškom položaju člana porodice koji nije u stanju da se sam stara o sebi, kazniće se kaznom (...).*" Kada se ovo krivično delo odnosi na dete, kazne su strožije nego kada su u pitanju odrasle osobe, i kao ovo delo bi trebalo da bude ocenjeno u potpunosti i u odnosu na okolnosti i najbolji interes dece.
58. Šta više, shodno članu 247 Zakonika svaka osoba koja sumnja da je jedno dete pretrpelo incident u kojem je bilo zlostavljeno, maltretirano, napušteno ili zapušteno i ne prijavi odmah slučaj kazniće se. Stoga, ovaj član postavlja obaveze za pojedince koji poseduju osnovane informacije da prijave takve slučajeve, kako bi se deci, u ovom konkretnom slučaju, deci u uličnoj situaciji pružila zaštita i odgovarajuća pomoć. U tom smislu, treba da se organizuju kampanje koje između ostalog naglašavaju važnost prijavljivanja takvih slučajeva.
59. Strategija za prava deteta²⁰ identifikovala je nekoliko glavnih faktora uključivanja dece u naporan rad: nedostatak efikasne politike za rešavanje siromaštva u skladu sa potrebama građana, nedostatak šeme beneficija za decu, diskriminacija dece uzrasta od 5 do 18 godina u korist iz šeme socijalne pomoći shodno kriterijumima utvrđenim zakonom.
60. U vezi sa ovim i KPD naglašava: „*Odrastanje u apsolutnom siromaštvu preti opstanku i zdravlju dece i ugrožava kvalitet njihovih života. Deca na ulici nemaju mogućnost da se pravilno razvijaju.*”²¹ Državne institucije treba da pomognu roditeljima ili starateljima da osiguraju, u okviru svojih finansijskih kapaciteta i sposobnosti, uslove života neophodne za optimalan razvoj deteta, u skladu sa članom 27 Konvencije o pravima deteta.

---

²⁰ Republika Kosova, Kancelarija premijera, Strategija o pravima deteta, str. 23.

²¹ Ovde se pojam razvoja mora shvatiti u globalnosti i predstavlja fizički, mentalni, duhovni, moralni, psihološki i socijalni razvoj deteta. Zbog siromaštva, oni su prisiljeni da prosjače ili rade, primorani od svojih siromašnih roditelja / staratelja.

61. Komitet preporučuje državi članici da reformiše sistem zaštite dece i da preduzme strukturne promene kako bi se rešilo pitanje siromaštva dece, uključujući prioritetni pristup porodica i dece u opasnosti, posvećujući posebnu pažnju porodicama romske zajednice i porodicama sa decom sa ograničenim sposobnostima. U tom smislu, Komitet preporučuje državi članice da svim porodicama daje novčanu pomoć za decu kao oblik univerzalne koristi i da se novčane naknade za siromašne porodice kombinuju sa merama koje omogućavaju ženama i deci da rade nakon završetka škole, stručnog osposobljavanja, smeštaja, prevoza i drugih koristi.
62. U ovom pogledu osim razvoja i primene relevantnih socijalnih politika, treba da se vrši i izmena i dopuna Zakona o šemi socijalne pomoći kako bi se osiguralo da sva deca koja žive u siromaštvu, uključujući i decu u uličnim situacijama, imaju jednaka prava u pogledu pomoći, bez obzira na to da li u porodici ima dece mlađe od 5 godina.²²
63. Kada se govori o deci u uličnoj situaciji, treba podsećati da KPD ima i drugih odredbi koje su usko povezane sa navedenim članom, one se uvek moraju uzeti u obzir kako bi se detetu pružila potrebna zaštita i bolje mogućnosti za život u bezbedno okruženje, zdravlje i dobrobit. Dakle treba posvetiti posebnu pažnju gore navedenim članovima 19, 20, 24, 29 i 39 KPD-a. Naravno, tokom njihovog rada sa decom u uličnoj situaciji, relevantne državne institucije treba da uzimaju u obzir i principe prema kojima prava utvrđena Konvencijom treba priznati svakom detetu, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, njihov najbolji interes treba da bude primaran u svim postupcima koji se odnose na decu, poštovanje prava na život, opstanak i razvoj, kao i stav dece u svim pitanjima koja utiču kod dece i pružanje mogućnosti njima da budu saslušani u svakom sudskom ili upravnom postupku.
64. Život na ulici i rad dece u uličnoj situaciji često se prati napuštanjem škole iz različitih razloga, u zavisnosti od okolnosti i pojedinačnih situacija dece, treba da se ima u obzir i njihov povratak u školu, obrazovanje i podrška za učenje, u skladu sa članom 28 KPD. U svrhu sprečavanja napuštanja i ne upisivanja dece u obaveznom obrazovanju, MONT je Administrativnim uputstvom br. 08/2018 o uspostavljanju i jačanju ekipa za prevenciju i reakciju protiv napuštanja i ne-registrovanja učenika u pred-univerzitetskom obrazovanju, predvideo formiranje Ekipa za prevenciju i reakciju protiv napuštanja i ne-upisivanja (EPRNN) dece na školskom, opštinskom i nacionalnom nivou. Iz informacija dobijenih od MONT-a, proizilazi da je MONT, između ostalog, u saradnji sa ECMI, podržan od strane UNICEF-a, sproveo aktivnosti u podršci školama i opštinskim odeljenjima obrazovanja za uspostavljanje i funkcionisanje EPRNN-a i razvio Modul za Sistem ranog upozoravanja napuštanja u Sistemu za upravljanje informacijama (SMIA), modul koji povećava šanse za efikasniji rad u sprečavanju i reagovanju na napuštanje škole. Međutim, svoje obaveze ne ispunjavaju svi EPRNN-ovi u školama i opštinama, u skladu sa gore navedenim uputstvom, kako bi se adekvatno rešilo pitanje ne registrovanja i napuštanja škole od strane dece, obuhvatajući ovde i decu u uličnoj situaciji. Takođe, rezultira da se poboljšanje rada i bolje adresiranje ovog pitanja može vršiti i uz pomoć Inspektorata za obrazovanje kojem je potrebna podrška.
65. Takođe treba naglasiti da KPD garantuje zaštitu privatnosti, časti i ugleda. Kod dece u uličnoj situaciji privatnost i život na ulici su dve krajnje suprotnosti. Privatna sfere, ugled i posebno čast ove dece često se povređuje od strane drugih, pogotovo kada se nasilno udaljavaju sa ulice.

---

²² Ex. Of. Slučaj. 385/2016, Izveštaj sa preporukama IO, upućen Skupštini Kosova dana 13 jula 2018. godine.

66. Iz odgovora dobijenih od gore pomenutih CSR, proizilazi da su dva od njih, u skladu sa teritorijalnom nadležnošću, u periodu od tri (3) godine sa povremenim akcijama identifikovala određeni broj dece u uličnoj situaciji, od kojih su neki recidivisti. Prema istima, njima je pruženo individualno i porodično savetovanje, svest o posledicama napornog rada za decu, povratak u obrazovni proces, pomoć u regulisanju dokumentacije za sprovođenje socijalne pomoći za porodice, a slučajevi dece sa visokim rizikom upućeni su na desk za upravljanje slučajevima za multidisciplinarne usluge (medicinski, psihološki, psihijatrijski ili čak i strani jezički kursevi). Isti su takođe istaknuli da delomično primenjuju minimalne standarde za pružanje usluga deci koja rade, jer im nedostaje osoblje i obučeno osoblje, finansijska sredstva i nedovoljan prostor za pružanje usluga, između ostalog. Ovo nije u skladu sa stavovima Komiteta za Konvenciju o pravima deteta, odnosno preporukama koje su upućene jednoj od država članica da garantuje da socijalni radnici budu dobro obučeni, da primaju dovoljnu platu i da su jasno upućeni u identifikaciji porodica i dece u opasnosti, da budu u stanju da efektivno upravljaju socijalnom šemom, da prate njenu primenu i da mere uticaj.²³
67. TdH od juna meseca do decembra 2019. godine identifikovao je i pružio usluge za 175 dece. U ovom broju, rečeno je da su obuhvaćena deca koja su sestre i braća dece u uličnoj situaciji, ali koja su podržana da rade u prevenciji. Među glavnim uzrocima zbog kojih deca odlaze na ulicu, TdH navodi siromaštvo i teške ekonomske uslove, a prema njima, bilo je slučajeva kada je deci u uličnoj situaciji ugrožen život, jer za vrijeme prosjačenja pogodila su ih vozila.²⁴
68. Pregledom relevantnih pravnih dokumenata, informacija i podataka koje IO ima na raspolaganju, proizilazi da uprkos naporu uložanim u zaštitu i pomoć deci u uličnim situacijama tokom godina, situacija nije pokazala nikakvo značajno poboljšanje. Štaviše, sada više nego ikada na ulici vidimo decu, između ostalog, koja se bave čišćenjem stakla vozila, prodajom sitnica, prosjačenjem ili tražeći po kontejnerima. Oni žive u lošim fizičkim, socijalnim, psihološkim uslovima, suočavaju se sa nedostatkom hrane i odeće, nemaju odgovarajuću higijenu i zdravstvenu zaštitu. Oni nisu u mogućnosti da pohađaju školu, i samom činjenicom da se nalaze na ulici, oni su nezaštićeni i izloženi stalnom riziku da budu zlostavljeni i eksploatisani.
69. Kako bi se sprečila, tretirala i adekvatno rešila situacija dece u uličnoj situaciji i njihovo angažovanje u radu, potrebna je stalna posvećenost i koordinacija, ne samo među institucionalna, već i čitavog društva
70. Institucija Ombudsmana smatra da su institucije Kosova trebale da učine više na sprečavanju, tretiranju i adekvatnom rešavanju pitanja dece u uličnoj situaciji, obzirom da tokom niz godina ova pojava nije doživela pad.
71. Ombudsman zaključuje da aktuelna situacija dece u uličnoj situaciji na Kosovu predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava, u ovom slučaju prava dece, odnosno Ustava Republike Kosovo, međunarodnih standarda i navedenog zakonodavstva.
72. Ombudsman na osnovu gore navedenog, u skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo “, [...] *ima pravo da vrši preporuke i predlaže mere onda kada primijeti kršenje prava i sloboda ljudi od strane organa javne administracije i ostalih državnih organa* ” U

²³ Komitet o pravima deteta, preporuke upućene Albaniji u vezi sa primenom KPD.

²⁴ Podaci uzeti od TdH, dana 12 februara 2019. godine.

smislu člana 18, stav 1.2 Zakona o Ombudsmanu, Ombudsman „da skrene pažnju na slučajeve kada institucije krše ljudska prava i da podnese preporuke da se prekine sa takvim slučajevima, (...)” kao i “ „, da preporučí donošenje ili izmene podzakonskih i upravnih akata od strane institucija Republike Kosovo.” (član 18, stav 1.7).

Prema tome, Ombudsman,

PREPORUČUJE

Ministarstvu o radu u socijalne zaštite:

1. U saradnji sa Kosovskom agencijom za statistiku, da prikupi podatke o broju dece u uličnoj situaciji i uspostavi bazu podataka na nacionalnom nivou koja sadrži, ali se ne ograničava na, podatke o starosnom dobu, pripadnost, ekonomsku situaciju, razloge koji su ih primorali da izlaze na ulici, druge okolnosti u vezi sa slučajem. Nacionalni podaci ne bi trebalo da se zasnivaju samo na anketama domaćinstava, već da obuhvate i decu koja žive izvan porodičnog okruženja.
2. U saradnji sa opštinama, da ojača i razvije kapacitete za pružanje kvalitetnih usluga deci i porodicama dece koje žive i/ili rade na ulici, obezbeđujući održiv budžet, potreban za CSR za pružanje pravih usluga deci u uličnoj situaciji.
3. Da kreira odgovarajuće programe za pružanje direktnih usluga deci koja rade i ugroženoj deci i njihovim porodicama, ne ograničavajući se u centrima za dnevno staranje za njihovu rehabilitaciju i reintegraciju.

Policiji Kosova:

4. Da aktivno preduzima odgovarajuće radnje za identifikaciju i uklanjanje dece sa ulice, a u isto vreme da identifikuje i zabrani aktivnosti svim kriminalnim mrežama koje se bave trgovinom i eksploatacijom dece.
5. Da saraduje i koordiniše aktivnosti sa relevantnim institucijama zemlje porekla dece u uličnoj situaciji, obezbeđujući njihov siguran povratak u skladu sa najboljim interesima dece.
6. Da preduzima informativne kampanje kako bi se podigla svest građana o zakonskoj obavezi građana da prijave slučajeve dece u uličnoj situaciji.

Ministarstvu obrazovanja, nauke i tehnologije:

7. Da poveća kapacitete Inspektorata za obrazovanje za nadgledanje implementacije politika za sprečavanje napuštanja škole, uzimajući u obzir profil dece, u skladu sa politikama koje je razvio MONT.
8. Da podrži opštine u funkcionalizaciji i osnaživanju opštinskih EPRNN-a kako bi se sprečilo napuštanje i kako bi se reagovalo protiv ne upisivanja u školi, i u slučaju dece u uličnoj situaciji.
9. Da podrži i saraduje sa školama u cilju povećanja kvalitativnog izveštavanja za SMIA o slučajevima napuštanja škole, uključujući rana upozorenja o napuštanju škole, od kojih se mogu generisati podaci za decu u uličnoj situaciji i u skladu sa njima da se preduzimaju odgovarajuće radnje.

U skladu sa članom 132, stav 3 Ustava Republike Kosova i člana 28 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, molim Vas da nas obavestite o radnjama koje ćete preduzeti u vezi sa ovim pitanjem najkasnije 30 dana od dana prijema ovog izveštaja.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman